

ER KİTAPLIĞI

Uğur KÖKDEN

Çankırı. Güneşli, tam da ilkyazı muştulayan bir sabah!
Altı aylık İstihkâm Okulu döneminden sonra, Çankırı İnşaat Emlak Müdürlüğünde bir buçuk yıllık kıta hizmetimin son aylarını geçiriyorum. Odamın pencerelerinin hepsi -zaten, topu topu iki tane- kentin arka yönüne, yani demiryoluna bakıyor. İstasyon kentin güneybatısına, ovaya yerleşmiş. Buna karşılık uzak kuzeyde, ahşap ve kerpiç evlerin yaslandığı -nerdeyse düzlem sayılacak- bir tepe var; “güneşe yakın” bir yükselti. Tren yolcularının güvenliğini sağlarcasına, gidenleri ve kalanları koruyor. Ancak şarkının işaret ettiği gibi, gün uzun yollar uzak!

Kara dumanlı emektar lokomotifyle geçmişi temsil eden tıknefes bir tren ayrılıyor istasyondan. Soluya soluya, yavaş, sessiz bir ayrılış. Ne inen yolcusu, ne uğurlayan bir dostu var trenin. Belki de hışımla kente girip, kaygıyla ayrılan bir Zonguldak katarı!

Küçük radyomdan taşan Karacaoğlan ezgileriye, dış dünyanın kaba ve katı ıssızlığına karışarak, sanki biri öbürüyle bütünleşiyor: “*Yiğidin başında duman olmalı,/Yiğit el çekmeyip ‘veren’ olmalı,/içinden sıdk ile yanan olmalı!*”

Yılların cezaevi, kentin tam orta yerinde. Gerçi yitik, gerçi unutulmuş bir coğrafyada ama o ölçüde gerçek, somut, canlı ve kunt bir yapı. Ünü, bulunduğu kenti çoktan aşmış. Anlı-şanlı Çankırı Hapishanesi o!

Hükûmet Konağının nerdeyse karşısına düşüyor cezaevi. Bir zemin kat, yüksek duvarlı bir yan avlu, bir de birinci kat olmak koşuluyla, iki kattan oluşan bir yapı. “*Hapishane avlusunda/bir bahçemiz vardı/Sıcak bir duvar dibinde/on beş adım kadardı.*”

Sonra yıllar, insanlar ve de ölüm girmiş araya. Altmışlı yılların ikinci yarısında, kentin dışında bakkallık yapan eski bir mahkûm, sorduğum soruya, “Evet, üç kişiydi siyasilere...” diye karşılık vermişti. “Üç tutuklunun en önemlisi -çokluk

resim yapan- oydu, sonra gazeteci Kemal Bey ve bir de doktor! Doktorun karısı da oradaydı. Kadınlar bölümünde.”

Üstünde çalıştığım masaya, nar kabuğu renginde bir yaprak düştü. Sanılır, güzden bir anı: beklenmedik, alaycı, ama etkisi de sınırlı!

Çankırı'nın çiçek açmış ağaçları, o günler içinde, herhâlde yaşanılan mevsim nedeniyle bendeki en eski, en küllenmiş sevgileri tutuşturuyor. Uzak anılar, uzak özlemler ve uzak iklimlerin kışkırttığı nice sahipsiz sevgileri, yarım kalmış anıları...

Sarı, başak sarısı bir gündüz. Işık, sel gibi her yeri kaplamış. Yaşamın ve “yeni”nin ardındaki bir araştırmannın kışkırttığı sevinç!

Güneş İlkokulu bahçesinde -bu soğuk, ama güneşli günde- yapılan bir “hindi dövüşü”. Okul, kentin en büyük caddelerinden birine köşe veriyor. Bayağı bir kalabalık birikmiş oraya. Sıradan görünen bir pazar eğlencesi. Ya da, toplumsal eğlencesi olmayan bir halkın hep birlikte yaşadığı ölü saatler! Tüm geri kalmış ülkelerdeki gibi.

***

Bugün nöbetçiyim: yalnız, unutulmuş ve özgürlüğü kısıtlı. Karşıya bakıyorum: bir duvar, sonra bir duvar daha; onların ötesindeyse yalancı ışıklar, birtakım kimliksiz insanlar ve de yavaş yavaş başlayan, yumuşak, ağır bir yaz akşamı!

Duvarlar, katlanılmaz birer düşey engel!

Onların bu yakasında, bir dizi çok güçlü ışık altında, ben -sanki çırılçıplakmışçasına- çevremdeki yalnızlığı içime ta derinliklerime çekmekle uğraşmaktayım. Geceyle karışmış şu donuk yalnızlık, benim tek ve sonuncu özgürlüğüm gibi. Sağlam, somut ve solgun bir yüzün sahibi, bu özgürlük!

Çankırı'da, bu isimsiz “Yusuf Kuyusu”nda, elle tutulur bir sevgiden, güvenilecek herhangi bir dostluktan uzak yaşamak!

Mutluluk çok güç, çok uzakta görünüyor.

Sağda, elenmiş at gübresiyle örtülü, tatlı çizgilere sahip bir toprak. Belli ki yeni taraklanmış, ekilecek çiçek tohumları bekliyor. Daha ileride, ne gibi bir işleve sahip olduğu belli olmayan -yarım bırakılmış- bir tuğla duvar.

Ve bir dut ağacı; henüz olmamış yeşil meyveleriyle, ötede bir armut. Sonra da, içinde kararsız bir fıskıyenin dönüp durduğu dar bir taş havuz.

Güneş, gözü acıtıyor; tüm nesnelere bir çizgi hâline gelmeye doğru zorluyor. Havuzun suyu ise kirlî. Yüzeyinde, kahverengimsi bir dalgalanma.

Havuzda doğru eğilmiş salkımsöğütlerin dökülen yaprakları, şurada burada yüzüyor. Her nesne yerli yerinde. Günlük ve doğal yaşamdakine eş bir konuma sahip. Tıpkı tıpkısına, doğal bir bütünlük!

Ayaktaki adam, en küçük bir gürültüyü bile kaçırmadan çevresini dinliyor. Karşı kıyıdan, duvarların ötesinden mutlu bir akşam mırıltısı ona dek ulaşmakta.

Kuşkusuz, kalabalık mutlu. Teke karşı kalabalık, yabancılığa karşı özgürlük! Böylesi mutlu seslerin karmakarışık kervanı, tek adamın çevresinde -ama daima belirli bir aralık bırakarak- hora tepiyor.

Yanımsıra nice yılın arabası, yaşlı bir jip. En nefret ettiğim yeşile boyalı. Kilometre göstergesi, kim bilir hangi yılda ve hangi seferde durmuş? Yorga bir at yürüyüşü bile sayılmaz, jipin araziye uyumu. Ve, ben, bu arada!

Çankırı-Kalecik yolu. Kalecik'ten Kırıkkale'ye yol yok, iz var, yol yordamı ilerleniyor ancak. Kızılırmak boyunca inip çıkıyoruz. Eş düzeyli altı korumasız geçitin yer aldığı demiryolu boyunca sanki saklambaç oynanıyor.

Ekim ayı ortası! Kızılırmak kıyılarında güz olgun ayva sarısı bağlar, üstüne toz yağmış tepeler, duru yeşil renkli sularıyla akan ırmak demek!

Amasya ve dolaylarında ne çok *gümüş* var böyle? Gümüş, Gümüşova, Gümüşhacıköy, Gümüşsuyu Çayı... Aynı zamanda, “Şehzadeler Kenti” burası: İkinci Murat ve Yavuz Selim burada doğmuş.

Peki, doğu böyle de batı nasıl? Söz gelimi, Çankırı-Zonguldak çizgisi?

Zonguldak'tan Amasya'ya tüm bu bölge, askerî inşaatlar açısından Çankırı İnşaat Emlak Müdürlüğüne bağlı. Dolayısıyla da, Müdürlük emrinde, inşaatları denetlemekle görevli -gezici türden- bir kıdemli mühendis teğmene!

Batı, bir bakıma başka iklim, başka dekor! Özellikle Karabük'ü hemen geçince, “sarı”nın şölenu başlıyor. Eşsiz bir güz tablosu: sarı çınar yaprakları, çamlar, pembe yapraklı bodur akasyalar. Sarının göz çelen olağanüstü bir gücü, karşı durulmaz bir çekiciliği, etken bir yanı var.

Yalçın çıplak tepelerde, dimdik göğe doğru yükselen bir çam ağacı. Ben de tam altında oturuyorum. “Bu çınar, denizden su içer” dedi, gülerek yaşlı bir balıkçı. Bu arada kimi yerde de suları bulanık akan ve çok aşağılardan gelen sesi yankılar uyandıran bir dere!

Sarı bir güz yağmuru. Kayan yıldızlar gibi, uçan yaprakların ortak yağmuru. Esinti kesilince, kuşkusuz bu “yağmur” da son bulacak!

Karadeniz! Onu hiç bu kadar sevmemiştim! Bu denli tanımamıştım da! Bulutlar, mor renkli bir gökyüzü, koyu renkli durgun bir deniz! Ve yasak bölgenin yanı başında, kim bilir kaç yüzyıllık yaşa sahip bir çınar?

Mart sonları.

“Çankırı İnşaat Emlak Müdürlüğü Er Kitaplığı”nın kurulması yönünde ilk adımları attım. Öncelikle Çankırı kitapçılarını dolaşarak birkaç kitap listesi hazırladım. Sonra, on beş liralık bir anamal ve iki armağan kitapla, ilk kuruluş gerçekleşmiş oldu. İki kitaptan biri Steinbeck'in *İnci'si*; Çankırı Astsubay Okulu Edebiyat Öğ-

retmeni Yzb. Arif İkizoğlu'nun armağanı. Öbürüyse, yirmi üç yaşındaki genç bir bankacının -Fikret Gümüşoğlu- verdiği *Avare Yıllar*.

Bu arada, Orta Menzil Komutanlığından aldığım bir anayasayı (1961) da öbür kitaplara ekledim. Böylece, elbet şimdilik, on iki kitap oldu. Daha sonra, ay başında da Müdürümüz Albay, Kitaplık için on lira verecek. İnşaat Emlak içinden kimi teğmen arkadaşlar da ay başında biraz para verecekler. Ancak, kimi yedek subaylarsa “Bu girişimin nasıl bir amaç güttüğü belli! Bu durumda, biz para vermeyiz.” dediler -dostça bir yaklaşımla.

Öte yandan, para ödeyip kitaplar üstünde denetleme hakkı isteyenler de hiç yok değil! Ne ki, bu arkadaşların davranışında da, yine aklın egemenliği kendini duyurmakta. Dolayısıyla, onları anlayışla karşıladım.

Kitaplar, Onbaşı Ali Şahin adına kaydedildi. O bir dosya tutuyor ve bundan sonra da hep o uğraşacak. Şimdiden, yani bir haftanın sonunda bile çok sayıda yeni müşteri çıktı denebilir. Böylece erlerin ve de yedek subayların boş zamanları belirli ve düzgün bir akışa doğru yönelmiş olacak.

Yıllar önce, Niğde'nin Bor ilçesinde bulunan otuz bin kitaplık ünlü “Albay Halil Nuri Yurdakul Kitaplığı”nın Ulukışla'da oluşturduğu küçük asker kitaplığı örneğinde olduğu gibi.

Üç-beş hafta sonra, yine Çankırı!

Dün akşam, Kitaplık için iki yeni kitap daha armağan edildi: *Atatürk Diyor ki...* (seçmeler) ile *Fareler ve İnsanlar* (Steinbeck). Ayrıca, bugün de üç yeni kitap! Astsubay Okulu Türkçe Öğretmeni, yakın dostum Üsteğmen Sami Önal'dan. Kim derdi ki, yıllar sonra, aynı Sami Önal Kadıköy'ün ünlü bir sahafı olacak diye?

Elbet bu kitaplar ilk elde akla gelen, bilinen/tanınmış ünlü Türk yazarlarının yapıtları değil: Ömer Seyfettin, Hüseyin Rahmi, Abdülhak Şinasi, Yakup Kadri, Halide Edip, Sadri Ertem, Reşat Nuri, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Refik Halid, Sait Faik, Ahmet Muhip, Melih Cevdet, Orhan Veli'yle birlikte tüm öbür yazarlarımız... Ne ki o anın koşullarına bağlı olarak gerçekleştirilen bir demet. Bir ilk adım!

Nisan ayı, yıl 1968.

Güzel bir ilkyaz sabahı. İki yıllık askerlik görevim artık sona erdi. Umutlu ve özgür bir başlangıç! Yine de, üç yeniği var bu dönemin: anısı, dirisi ve gölgesiyle üç yenik...

Beni uğurlamaya da üç dost gelmiş otobüs durağına: Teğmen arkadaşım Ercan, Bankacı Fikret Bey ve de Onbaşı Ali Şahin.

İşte, bineceğim Ankara otobüsü! Hareket etmek üzere artık son yolcular biniyor. Geride kalan üç kişi, üç gölge hâlinde, her an biraz daha uzaklaşıyor benden. Ve aynı zamanda arkada bıraktığım “Er Kitaplığı” da!